

Herinneringen aan Atlantis

Het Reïncarnatie-Onderzoek van Jostein Saether

Door EC Bakker

In 1999 verscheen het boek 'Wandeln unter unsichtbaren Menschen' van Jostein Saether. Het boek is een hoogstpersoonlijk verslag van Saether's ervaringen op het gebied van zijn eigen incarnatie-onderzoek. Opmerkelijk hierbij is de grote hoeveelheid herinneringen aan incarnaties die tot in oeroude tijden teruggaan. Een bijzondere plaats is daarbij ingeruimd voor herinneringen aan Atlantis. In 2001 verscheen de Engelse vertaling.

Jostein Saether

Jostein Saether (1954) is afkomstig uit Noorwegen. Op zijn 17^e had hij een intensieve droom die onmiskenbaar op een vorig leven scheen te wijzen. Als twintiger kwam hij op het spoor van de verschillende karma-oefeningen die vervat zijn in het werk van Steiner; zo rolde hij de antroposofische beweging binnen. Daarbinnen werkte hij als pedagoog en kunstzinnig therapeut. Als veertiger beleefde hij midden in een levenscrisis een grote doorbraak in zijn vermogens om incarnatie-onderzoek te doen. Dit mede omdat hij in de loop der jaren gaandeweg zelf tot nieuwe onderzoeksmethoden was gekomen. Hij besloot ermee naar buiten te treden, omdat het antroposofisch incarnatie-onderzoek sinds Steiner op een laag pitje was komen te staan. Saether's primaire drijfveer is echter de overtuiging dat incarnatie-onderzoek per saldo grote mogelijkheden biedt om spanningen tussen mensen te verminderen c.q. vruchtbaar te maken, omdat men zo de diepere achtergronden van persoonlijke relaties kan leren onderkennen. De persoonlijke consequenties van zijn openbaarmaking liegen er echter niet om. Vele vrienden en familieleden hebben het contact verbroken. De redactie van het internationale antroposofische verenigingsblad 'das Goetheanum' was een jaar lang niet in staat iemand te vinden die zijn boek überhaupt wenste te bespreken.

Jostein Saether

'Het bouwen van een hut'

De kern van Saether's onderzoeksmethode is, wat hij noemt, het 'bouwen van een hut': het creëren van een veilige plaats in je eigen binnenwereld van waaruit je op onderzoek uitgaat. Dit gaat allemaal niet van vandaag op morgen: reïncarnatie-onderzoek is niet een hobby die eenvoudigweg opgepakt kan worden. Saether heeft zelf thuis een ruimte gecreëerd die al een bepaalde veilige sfeer heeft, en aldaar begeleidt hij mensen bij hun eerste onderzoekstappen. Begeleiding is toch zeer van belang, aangezien er welzeker bepaalde risico's aan reïncarnatie-onderzoek kleven. Ook aan de eigenlijke hoofdmeditatie gaat nogal wat vooraf, nog afgezien van het feit dat de mensen met wie Saether wil werken, doorgaans al een lange weg op het gebied van innerlijke ontwikkeling hebben doorlopen. Zo wordt er uitgebreid bij de biografie stilgestaan met de vele wetmatigheden zoals 7-jaarsritmen, spiegelmotieven en dergelijke, om uiteindelijk gaandeweg enkele hoofdmotieven op het spoor te komen.

De hoofdmeditatie bestaat uit zeven stappen waarbij de eerste drie een soort opstijgen in de geest beduiden, dan een soort rustpunt, waarna de laatste drie eigenlijk een soort indalen betekenen.¹ In de eerste, zgn. 'levendige' fase stapt men in de meditatie door uit de eigen biografie een geografische plek te kiezen waar men als kind positieve ervaringen heeft opgedaan; een tuin, een landschap o.i.d. Men verplaatst zich hierin en probeert de stemming van dit oord te beleven: "Wat heb ik daar beleefd? Hoe ziet het eruit? Hoe kan ik mij hier oriënteren?" Zo probeert men zich op deze plaats als het ware de schepping voor de geest te halen. Eigenlijk gaat het hier om de gehele elementenwereld in brede zin. Deze stap is eigenlijk nog geheel exact, er komt geen fantasie bij te pas. Maar dan komt op deze plaats een ziele-element erbij, de tweede stap. Vanuit het levendige wordt in iets zielsmatig overgegaan, nu door de fantasiekracht, de kunstzinnige kwaliteiten die men heeft. Men denkt: "Daar voor mij staat

¹ Saether laat hieraan eerst een spreuk voorafgaan en speelt enkele inleidende motieven op een 'Tachtivirta'; een lier die op basis van astrologische kennis vervaardigd is.

een huis en ik stap er naar binnen.” Dat stelt men zich zeer concreet voor. Men heeft dan eigenlijk twee hulsels voor zichzelf geschapen; het landschap en de binnenruimte. Men treedt door deze sferen bij zichzelf naar binnen. Op dit moment zijn de zintuigindrukken losgelaten, vervolgens de eigen herinneringen en stap men daadwerkelijk in de eigen binnenwereld.²

Eenmaal in deze ruimte, die eigenlijk een soort beeld voor de ziel is, tracht men contact te leggen met de geestelijke wereld. Specifieker; het is zaak hier een concrete verhouding tot de eigen engel zien te vinden, om zich vervolgens door deze te laten leiden, mee te kunnen gaan.³ Het gaat hier om het vinden van een persoonlijke vertrouwensband, vergelijkbaar met de band die men met zijn opa of oma gehad kan hebben als kind; het gevoel van geborgenheid, behoed te worden door een reuzengroot, goed wezen. Men staat het zichzelf toe aan deze vertrouwenspersoon te vragen: *“Zou je me innerlijk in deze meditatie tegemoet willen komen, hier in deze opgebouwde ruimte, om mij op mijn verdere weg te begeleiden?”* Dan komt de derde stap, die men vertrouwend op de engel tracht te gaan, richting geestelijke wereld. Men stelt zich een soort brug voor, b.v. een regenboogbrug, een wolkenbrug, die dwars door de hut naar boven voert. Je bestijgt die brug tot je helemaal bovenop bent, zeer hoog boven de aarde. Men tracht zich daar te oriënteren en in te leven; *“Daar ver beneden staat mijn hut. Hoe voelt dit?”* Je kijkt naar links, naar rechts, etc. *“Wat is er boven me? De kosmos, daar bevindt zich mijn engel, dus ik ben eigenlijk in de geestelijke wereld.”* En men staat zichzelf toe deze geestelijke wereld nog niet zozeer te aanschouwen, maar er een vermoeden van te hebben. Men kan de sterrenhemel boven zich laten zijn, of een atmosfeer vol van wevende kleuren, zoals men die eens gezien kan hebben bij een zonsopgang, of in een vliegtuig. Het is altijd goed om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de eigen ervaringen. Let wel; dit zijn alles nog hulpvoorstellingen, oefeningen, puur bedoeld om enerzijds bij jezelf te blijven en anderzijds innerlijk stil te worden, open.

Om nu tot de vierde stap te komen, de eigenlijke tussenstap, moet men een beslissing nemen. Dit heeft men weliswaar al bij aanvang van de meditatie gedaan, maar

² Dit soort ‘omstulpingsprocessen’ zijn karakteristiek voor de hele meditatie en vereisen toch een zekere innerlijke kracht.

³ Ieder mens heeft een engel, die in zekere zin staat voor de persoonlijke verhouding die een ieder tot geestelijke werelden heeft. Hoe gericht men hiermee omgaat, hoe concreter de verhouding tot de eigen engel is. De engel is in deze zin de begeleider van ieders persoonlijke ontwikkeling, deze helpt hoe dan ook, en reikt aan de lopende band ontwikkelingsmogelijkheden aan; bijvoorbeeld door ontmoetingen tot stand te helpen brengen. Curieus genoeg is hetgeen men ermee doet voor de eigen ontwikkeling van de engel ook weer van belang, maar een beschermengel laat de mens hierin vrij, legt nooit dwingend op.

nu doet men het nogmaals in de meditatie: *“Nu zou ik karma-onderzoek willen leren, ik zou in willen dalen in een vroeger leven. Ik zou willen dat mijn engel, met achter zich de geestelijke wereld, Christus, mij die ervaring aanreikt waartoe ik rijp ben.”* Dit besluit richt men als vraag aan zijn engel. Het is een spannend moment; het is mogelijk dat men hier al directe geestelijke waarnemingen krijgt, dat men verrast wordt, omdat op de een of andere wijze een wel zeer concrete reactie komt. Normaal gesproken gaat het hier echter in de eerste plaats om het (sterke) gevoel van vertrouwen, opdat inderdaad de vierde stap gezet kan worden.

Deze vierde stap is wederom een soort van innerlijke omvorming. Aanvankelijk staat men nog op de brug als ruimtebeleving, de aarde daar beneden, in het hier en nu. Maar nu zegt men tot zichzelf: *“Alles wat beneden is, staat nu voor het verleden. Daaronder is tijd. Alle tijden waarin ik geïncarneerd was, zijn daar beneden ruimtelijk over de aarde verdeeld. Nu ga ik daar ergens heen, waarheen weet ik niet; ik weet immers nog niet wanneer ik geïncarneerd was. Mijn engel weet het echter wel en weet wat ik aankom: ik daal af.”* Je probeert nu jezelf als mensgestalte naar beneden schrijdend te voelen, tot de voeten aan toe. Met de voeten probeert men concreet de aarde te betreden, want zo was het immers ‘vroeger’ ook.

Nu kan er van alles gebeuren, waarbij het bovenal een kwestie is van de balans weten te vinden tussen het ervaren van de belevissen van het moment en de eigen bewuste activiteit. Men moet altijd in het achterhoofd houden dat men in een meditatie is en ervoor zorgen dat men een zekere wakkerheid behoudt, een soort ‘denkwil’; de bereidheid ook iets anders te vragen dan hetgeen zich op dat moment voordoet, opdat men zich vrij kan bewegen. Er kunnen beelden opkomen, imaginaties, waarbij men toch moet onderzoeken of dit nog benaderingen c.q. metaforische beelden zijn, of reeds volkomen reëel. Saether stelt op zo’n moment als begeleider van mediterende mensen veel vragen. Zo kan aan de hand van opeenvolgende gebeurtenissen een verhaal ontstaan. Men vervolgt een mens die als hoofdpersoon beschouwd kan worden in een landschap en/of een gezelschap van mensen.

De ervaringen die men hier kan opdoen zijn zeer intensief en het is dan ook zaak om hier gedoseerd mee om te gaan. De zaken kunnen altijd later nog eens nader onderzocht worden. De laatste drie stappen zijn een gefaseerde terugkeer. Eerst gaat men weer ‘omhoog’ naar de brug en rust daar uit. (Men kan dan bijvoorbeeld de engel nadere aanwijzingen vragen hoe de gebeurtenissen te duiden zijn.) Vervolgens daalt men af naar de hut, alwaar men afscheid neemt van de engel en deze bedankt. In de hut laat men nog eens de vele vragen bezinken die door dit alles opgekomen zijn. De hut kan bovendien nog de functie hebben om motieven uit een vorig leven als in een

soort 'karmisch herinneringsmuseum' op te slaan. Heeft men zichzelf bijvoorbeeld in een vroeger leven als een strijder beleefd waarbij men een zwaard in de hand had, dan kan men dit zwaard innerlijk meenemen en in de hut een plek geven. Hierdoor creëert men een soort voorraad van herinneringshulpmiddelen voor verder onderzoek en wordt de hut ook steeds meer een thuisruimte. Vervolgens gaat men naar buiten en laat de scheppende krachten van het landschap nog eens goed op zich inwerken, alvorens in het normale dagbewustzijn terug te keren. Deze stapsgewijze, voorzichtige terugkeer is van groot belang, opdat al die nieuwe innerlijke ervaringen enigszins beschermd en teruggehouden worden en ze zich niet direct in het dagelijkse leven mengen. Als volgende opgave geldt dan om tot een gesprek te komen over de doorgemaakte belevenissen, een belangrijke voorwaarde om ze te kunnen verwerken en kritisch te beschouwen.⁴

Imaginatie, inspiratie en intuïtie

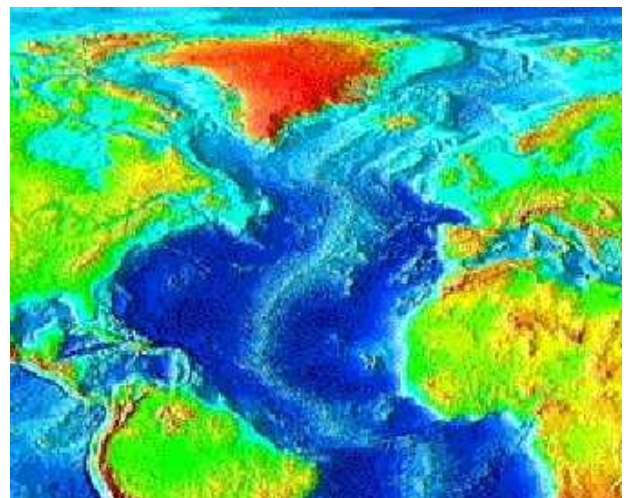
De ervaringen die opgedaan worden in een dergelijke meditatie geven niet automatisch de zekerheid dat men ook daadwerkelijk die en die persoon is geweest. Ruwweg zijn in dit verband drie niveaus te onderscheiden. Aanvankelijk gaat het vooral om beelden, het imaginatieve niveau. Men kan echter pas echt van imaginatie spreken wanneer die beelden niet meer innerlijk voor de geest zweven, maar wanneer men daarin zelf actief wordt, zich er zelf doorheen kan bewegen. Hetzij door van buitenaf te kijken, hetzij vanuit het standpunt van de vermoedelijke hoofdpersoon, hetzij vanuit andere betrokkenen. Het imaginatieve niveau heeft echter nog een afstandelijk karakter. Pas wanneer men zich ook kan invoelen, dus van binnenuit de gevoelens van de betreffende persoon mee kan beleven, begint men op het inspiratieve niveau te komen. Men kan dan bijvoorbeeld letterlijk de pijn voelen die degene destijds beleefde. Toch is het ook bij de inspiratie nog niet zeker of je zelf daadwerkelijk die persoon geweest bent. Die zekerheid biedt pas de intuïtie. Daar kan men pijn beleven als iets wat tegelijkertijd naast je staat. D.w.z. de ervaring dat je binnen de meest verschrikkelijke belevenissen, je jezelf ook als een rustige geest hervindt. Langs deze weg van imaginatie en inspiratie naar intuïtie, ontstaat bij de laatste uiteindelijk een soort omvormingskracht vanuit een innerlijk hervinden die tegelijk een 'zeker weten' met zich meebrengt. Van hieruit ervaart men in zeer directe zin een leerproces, een genezende werking voor het dagelijks leven. Intuïtie heeft therapeutische kracht.⁵

⁴ Eigenlijk mag zonder meer geconcludeerd worden dat reïncarnatie-onderzoek überhaupt het beste gedaan kan worden met een vertrouwd persoon in de nabijheid.

⁵ Intuïtie is zeer moeilijk in woorden te vatten. Saether zelf benadrukt dat hij het vooral als taak ziet om mensen tot imaginaties te leren brengen. Hij heeft vaak meegemaakt dat

Atlantis

Saether's eigen incarnatie-onderzoek is overweldigend. Opvallend zijn de enorme tijdsperiodes die zijn 'individualiteiten-galerie' (zoals hij het zelf met een knipoog noemt) omvat. Atlantis neemt een centrale plek in, vermoedelijk omdat daar de grondslagen zijn gelegd voor zijn incarnatielijnen in de na-Atlantische periode. Hier is gekozen voor het weergeven van enkele passages omtrent Atlantis, niet zozeer uit sensatielust, maar om te laten zien dat incarnatie-onderzoek in elk geval sterk tot de verbeelding kan spreken. Tevens mag men hieraan een vermoeden ontlenen omtrent de gang van zaken in een stuk oergeschiedenis van de mensheid.

Een blik op de bodem van de Atlantische Oceaan. Volgens Saether liggen sommige stukken van het oude Atlantis nog boven de zeespiegel: op de Azoren (oude plek zonne-orakel), de Bermuda's (oude plek Jupiter-orakel) alsmede Ierland en Guyana-Suriname.

Saether omschrijft tot in zeer specifieke details het hoogtepunt van de Atlantische cultuur, waarbij over het gehele toenmalige continent mysterietempels waren geplaatst die ieder samenhangen met werkingen van de hoofdplaneten. (Vreemde eend in de bijt is het Vulcanusorakel.) De Atlantische cultuur kenmerkt zich in de hier weergegeven beelden nog door een sterk centralistisch georganiseerde, duizenden jaren durende eenheidscultuur.

mensen zo snel mogelijk willen doorstomen naar intuïtie, om maar vooral die innerlijke zekerheid te willen hebben: "Men wil meteen op 100% zeker, men wil meteen 'alles' hebben. Het valt echter maar te bezien of men wel zo snel kan gaan. Het gaat toch eerst daarom, die stap te ontwikkelen die met imaginatie van doen heeft. Dat is belangrijk. Überhaupt eens een keer innerlijke beelden te krijgen"

De Gamamila

“ Een organische kunst, die naar mijn bevindingen alleen door Mercurius-ingewijden werd uitgeoefend, was de vervaardiging van vliegende vaartuigen die ‘Gamamila’ werden genoemd. De naam betekent zoiets als ‘ Zo innig met zijn uitgezondene verbonden zijn, dat ze de weg naar huis terug zullen vinden’. Het schip draagt dus een naam, die op een geestelijke activiteit van de betreffende ingewijden in het Mercurius-Orakel duidt, die thuis blijven, maar daardoor de innerlijke verbinding met de uitgezondenen in stand houden. De reizigers voelden zich dan in de Gamamila met hun ‘thuisorakel’ verbonden. Deze vaartuigen werden door de rondreizende Mercurius-ingewijden duizenden jaren gebruikt tot aan het moment dat de magische kunsten niet meer uitgeoefend konden worden en andere bouwkunsten ontwikkeld waren. Voor het Zonne-orakel, dat ook de mogelijkheid om te reizen moest hebben, werden speciale schepen gebouwd. Het creëren van een Gamamila was een kunstzinnig samenwerken van goden, elementwezens en plantenprocessen; 40 dagen en nachten lang. Vanuit de fysieke invalshoek gezien, ging dat ongeveer als volgt in zijn werk:

Op een soort kleine heuvel in de buurt van het orakelcentrum zijn reeds vele voorbereidingen getroffen. In de omgeving zijn speciale plantages met uiteenlopende plantensoorten, die het bouw materiaal leveren. Schamu’radhin, op dit moment eerste stuurman voor één van de vele reisgroepen, zit, ligt en beweegt zich in een organische vorm, die geleidelijk tot een Gamamila ontwikkeld wordt. De vormsubstantie komt van de vele plantensoorten, die regelmatig direct van de plantage aangevoerd worden. Zo past men op een gegeven moment grote bladeren van een cactusachtige, maar plastische plant toe. In deze bladeren wordt Schamu’radhin, zittend met beide handen als roeren tussen de bovenbenen, ingepakt. Door zijn ritmische bewegingen en alle lichaamsvloeistoffen die hij afscheidt (zweet, spuug, tranen en zelfs zaad en bloed), wordt de Gamamila van binnenuit gevormd. Van buitenaf ‘boetseren’ medewerkers – de latere medereizigers- met handen en plantenoliën en steeds nieuw plantenmateriaal. Daaromheen ‘vullen’ dans, gezang, muziek en spreekwoorden het groeiende vaartuig met alle Mercuriale impulsen die de Atlantische mensen eigen zijn.

Eenmaal gereed, kon de Gamamila dertien mensen met bagage transporteren. Zij bewoog zich meestal in een atmosfeer, die een soort mengsel van dun water en dikke lucht was. De snelheid van de Gamamila lag tussen de 20 en 50 km per uur. Het naar onderen uitstrekken van de handen bij het open achtergedeelte verschafte het contact met de elementenwereld. Daardoor ontstond de

voorwaartse beweging en in een soort van overdracht naar de twee vleugelzeilen, het bijsturen naar links of rechts. Het vaartuig had een zekere gelijkenis met de veel latere Vikingschepen. De toentertijd nog over helderziende vermogens beschikkende mensen konden de vliegende Gamamilla zelfs als een vliegende draak in hun ziel beleven. Eigenlijk is het ook zo, dat een astraal beeld van goddelijk-geestelijke drakenwezens door Mercuriale magie zo in ethersubstantie (planten) omgevormd werd, dat het daadwerkelijk tot een schip voor de mensen kon worden.

De Atlantische atmosfeer in deze tijd zou ik als volgt willen trachten te omschrijven: de lucht was dikker dan vandaag, nevelachtig, maar zo, dat het zonlicht erdoor kon stromen, echter op geheel andere wijze dan vandaag mogelijk is. Men werd van de veel vochtigere lucht opmerkelijk genoeg niet nat, maar het water was met de lucht zo verbonden, dat ik haar als slijmachtig zou willen omschrijven. De lucht had een soort plasticiteit, die iedere beweging, zij het door fysieke bewegingen van mens of dier, of door de spraak, opnam en doorgaf. Het horen en ruiken werd door dieren en mensen bijna als een aanraking ondervonden. “

Het Zonne-orakel

“ Schamu’radhin reist met zijn gezelschap naar het Zonne-orakel in het Noorden. De gezanten van het Mercurius-orakel zijn voor alle betrekkingen tussen de verschillende Atlantische orakels verantwoordelijk; bijzonder belangrijk is echter de verbreiding van nieuwe impulsen voor alle Atlantische nederzettingen en volksstammen, in de vorm van sociale instellingen en civielisatie technieken die in het Zonne-orakel ontwikkeld zijn.

De Gamamila volgen speciale, zich boven land en water in de lucht bevindende ‘elementale’ wegen die reeds in de loop van duizenden jaren door de ingewijden in samenwerking met de geestelijke wereld gevormd zijn. Men zou ze kunnen omschrijven als een tot de aarde behorend kringloopsysteem, in welke de ethersoorten altijd andersoortig stromen dan elders in de omgeving. De tocht naar het Noorden gaat langs de Oostkust, door dikke, nevelige lucht. Schamu’radhin gebruikt een fluit, gemaakt van grote peulvruchten. Om dieren van het vaartuig te verjagen, maar ook om de te bezoeken orakelplekken de aankomst te verkondigen. ⁶ Na ongeveer 10-12 dagen komt het eindelijk het grote ogenblik: de in spiraliserende manoeuvres gaande verdere opstijging naar

⁶ De fluit had hij zo vervaardigd, dat hij door zorgvuldig insteken van zijn handen en vingers in de groeiende vrucht van binnenuit gaten creëerde, die na het drogen door in- en uitademen bijzondere tonen lieten ontstaan.

het hoogste vulkanische gebergte van het gehele continent, waar ook niemand zonder Gamamila komen kan.⁷

Op de hier weergegeven reis wordt Schamu'radhin vergezeld door een jonge Mercurius-ingewijde, Thamu'thamas ('Degene die anderen toevertrouwd, wat hij van God ontvangen heeft'), die voor de eerste maal een dergelijke reis meemaakt. En hij beleefd nu een groot wonder: De meeste Atlantiërs hebben nog nooit de zon, de planeten en de sterren, de blauwe hemel gezien. Boven de Zonne-vulkaan met de heilige naam Xandorra'tauwa ('God's gezegende Zonne-plaats'), stromen echter continu hete gassen uit en maken de lucht erboven open. Bij het opstijgen van de Gamamila tot de Vulkaanrand ziet de jonge Thamu'thamas zo voor de eerste maal de blauwe hemel en de zon. Aanvankelijk is deze ervaring voor hem nog te intens. Speciaal daarvoor heeft hij een rendiergewei meegebracht, waarop een dun gespannen vissehuid is bevestigd; daarmee kan hij zich beschermen. Wegzwenkend van de vulkaanrand gaat de tocht omlaag naar het Zonne-orakel in het binnenste van dit oord, gevormd door bergformaties met de 'zonnetrap' in het midden, met vijvers, kanalen, plantages en twaalf verschillende werkplaatsen, die rondom de gehele bergrand verdeeld zijn.

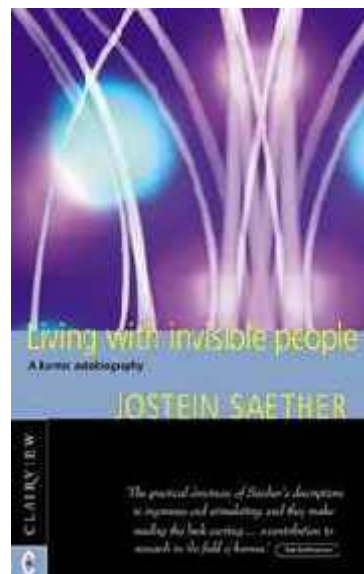

De vulkaankrater op Corvo

De reizigers verblijven hier enige tijd. Ze brengen eerst een bezoek aan de Zonne-ingewijde Tami'tame'scham ('Hij heeft het vertrouwen van de goden om de macht vorm te geven') In het Marsorakel geboren, werd deze als volwassene naar het Zonne-orakel gehaald, om voor de geheime innerlijke leiding van het Zonne-orakel de macht naar buiten toe te representeren. Hij is in ezels huid gekleed en met een hertegewei gekroond. Bij de processie op de zonnetrap staan wit geklede tempeldienaressen aan de rechterkant, die de bestijging met opwaarts strevende bewegingen begeleiden. Bij de afdaling maken ze naar beneden gerichte bewegingen.

⁷ Saether vindt deze plaats terug als het huidige eiland Corvo, het kleinste eiland van de Azoren, waar bij zijn weten nog nooit archeologische onderzoekingen hebben plaatsgevonden.

De nieuweling Thamu'thamas wordt met bijzondere vreugde begroet. Hij krijgt de opdracht toevertrouwd, aan het Vulkaanorakel een nieuwe metseltechniek over te dragen. Vanuit het Zonne-orakel zal nu de nieuwe impuls gegeven worden, om overal op het Atlantische continent grote stookovens te bouwen, om de dichte atmosfeer op te lossen. (Rondom deze 'hittetempels' vormen zich in de loop van de komende duizenden jaren Atlantische steden en dorpen)....."

Tot zover een impressie van Saether's methode en werk. Voor verdere geïnteresseerden: 'Wandeln unter unsichtbaren Menschen', 1999, uitgeverij Urachhaus, of 'Living with invisible People', 2001, Temple Lodge Press, Clairview Books. Dit artikel verscheen in Bruisvat 6, 2001.